

ÇATIŞMA VE İŞBİRLİĞİ ZEMİNİNDE PUTİN DÖNEMİ AVRUPA BİRLİĞİ-RUSYA İLİŞKİLERİ

Filiz CICIOĞLU*

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

1. GİRİŞ

Dünya, 19 ve 20. yüzyıllarda ortaya çıkan önemli olaylar ve beklenmedik gelişmelerle 21. yüzyıla geçiş yaparken yine yeni değişimlere ve yapılanmalara tanık olmaktadır. Yeni yüzyıl da, dünyanın karmaşık ve çalkantılı yapısının orta vadede de devam etmesi, küresel siyasi ve ekonomik dengelerin kurulmasında çok farklı değişim süreçlerini de beraberinde getirmektedir. Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru attığı önemli adımlarla dünya ölçeğinde küresel bir güç olma iddiasını daha da arttıran Avrupa Birliği (AB), yapısal değişimini belli bir yörüngeye oturtabilmiştir. Bu sayede de başta Genişleme Politikası olmak üzere önemli kazanımlar için fırsatlar yaratmıştır.

1985 yılında Avrupa'da Doğu Bloğuna mensup ülkelerde başlayan hareketlenmeler, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılarak iki Almanya'nın birleşmesi ve bunu izleyen Varşova Paktı çözümleri ve nihayetinde Sovyetler Birliği'nin dağılması Doğu ve Batı Avrupa'yı birbirine yaklaştırmıştır. Bu yakınlaşmayla beraber Sovyetler Birliği'nin varisi olarak Rusya Federasyonu ile Avrupa Birliği de geçmişten gelen düşmanlıkları bir kenara bırakarak karşılıklı çıkarları doğrultusunda daha dostane ilişkiler geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Rusya-AB ilişkilerinin bugünkü seyrini inceleyip, geleceğine yönelik de öngörülerde bulunabilmek için her iki tarafın içinde bulunduğu değişim sürecinin anlaşılması gerekmektedir. İşte bu nedenle çalışmamızda öncelikle iki aktör arasındaki tarihsel gelişim süreci ve bu sürecin taraflar arasında yaşanan algılama farklılıklarına etkisi incelenecektir. Bu bağlamda Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi (COMECON) arasında yaşanan ilişki sürecinin tarihsel gelişimi ve her iki tarafın karşılıklı olarak birbirlerini algılamada yaşadıkları farklılıklar önemli olmakta ve günümüzde kurulmaya çalışılan Rusya-AB ilişkisine ışık tutmaktadır.

Sovyetler'in dağılmasından sonra iktidara gelen Boris Yeltsin dönemi daha çok defansif politikalar izlenerek geçtiği için iki taraf arasında ilişkilerde fazla bir ilerleme kaydedilememiştir. Yeltsin'in ardından iktidara gelen Vladimir Putin dönemi çalışmamızın temelini oluşturacaktır. Bu dönemde iki taraf arasında gerçekleşen ekonomik, hukuki, askeri ve siyasi işbirlikleri incelenecek, bu işbirliğinden tarafların ne gibi faydalar sağlayacağı analiz edilecektir. Hemen

---

* Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

ardından da iki aktör arasında gerek geçmişten gelen gerekse günümüz şartlarına bağlı olarak yaşanan sorunlar irdelenerek, bu sorunların çözümüne yönelik tarafların ne gibi adımlar attığı üzerinde durulacaktır. Son olarak da ilişkilerin genel değerlendirilmesi ve geleceğine yönelik öngörülerle çalışma sonlandırılacaktır.

Bu çalışmada ortada konulmak istenen amaç, bu iki büyük güç arasındaki ilişkilerin başta kendi iç ve dış politikalarına, daha sonra bölgesel ve küresel politikalara etkilerini inceleyerek, ilişkilerin olası sonuçlarını değerlendirmektir.

2. Tarihsel Gelişim

Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın doğu ve batı olmak üzere iki kutba bölünmesi kırk beş yıl sürecek olan Soğuk Savaş dönemini başlatmıştır. İki kutuplu bu yapılanma bu dönemde ortaya çıkan uluslararası örgütlenmeleri de etkilemiştir. Başta Batı bloğunu temsil etmek üzere kurulan NATO ve buna karşı doğuyu temsil eden Varşova Paktı olmak üzere bunlardan başka AET ve COMECON da birbirine zıt iki kutubun ekonomik açıdan karşılıklı temsilcileri olmaları itibariyle önem kazanmışlardır. Bu nedenle AB-Rusya ilişkilerinin tarihsel perspektifinde bu iki örgüt arasındaki ilişkiler temel oluşturmaktadır.

1950'li yılların başında COMECON ülkelerinin lideri konumundaki Sovyetler Birliği, AET'nin kurulmasının hemen ardından onu NATO'nun siyasi ve ekonomik kolu ve emperyalist bir yapılanma olmakla suçlamış, AET ise 1960'lı yıllar boyunca COMECON'a karşı ilgisiz kalmıştır. 1960'lı yılların sonuna doğru Sovyetler Birliği biraz da zorunlu sebeplerden dolayı AET'yi önemsemek zorunda kalmıştır. Zira, bu dönemde AET entegrasyon sürecinde ilerlemeler kaydetmiş ve siyasi işbirliği konusunda adımlar atmaya başlamıştır. Ancak her şeye rağmen Sovyetler Birliği, AET'yi 1988'e kadar resmi olarak tanımadı. Bu yirmi yıl içinde az da olsa kaydedilen diyalogda Batı ile Doğu arasında yaşanan détente politikasının da etkisi olmuştur¹.

1988 yılına kadar çeşitli zeminlerde anlaşmaya çalışan iki örgüt her defasında bir engelle karşılaşmış ve bu yıla kadar ilişkilerde somut bir adım atılamamıştır. Nihayetinde iki tarafın anlaşması üzerine Topluluk ile COMECON arasında resmi ilişkileri belirleyen Ortak Deklarasyon Haziran 1988'de imzalanmıştır. Bu Deklarasyon AET'nin COMECON ülkeleri tarafından resmi olarak tanınmasını sağlamıştır. 1989 yılında da iki taraf

¹ Fahir Armaoğlu, **20.yy Siyasi Tarihi**, Cilt I- 1914-1980, İş Bankası Yayınları, Ankara,1994

arasında imzalanan Ticaret ve İşbirliği Antlaşması ile ilişkiler somut bir içeriğe kavuşmuştu².

25-28 Haziran 1990'da Dublin'de gerçekleştirilen Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, Sovyetler Birliği'nin içinde bulunduğu durumun tartışıldığı ilk zirvedir. Bu Zirve'de Gorbaçev'in başlattığı reformların desteklendiği ve Sovyetler'in piyasa ekonomisi ve demokratik sisteme geçiş sürecine verilen destek belirtilmiştir³.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber COMECON'da ortadan kalkmış bu noktadan sonra ilişkiler iki farklı düzlemde gerçekleşmiştir: Avrupa Topluluğu (AT)'nin eski Sovyet bloğuna ait olan ülkelerle ilişkisi ve AT-Rusya ilişkisi.

3. Sovyetler Birliği'nin Dağılması Sonrası İlişkiler

Sovyetler Birliği sonrası Rusya Federasyonu-AB ilişkileri hukuki, ticari ve her iki taraf arasında farklı alanlarda yapılan işbirliği çalışmaları çerçevesinde gelişmişti.

1990 yılından başlayarak Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte AT, Avrupa kıtasının güvenliğine ilişkin sorunlara eğilme zorunluluğu içinde Rusya Federasyonu'na karşı daha önce gösterdiği ilgisizliği terk etmek zorunda kalmıştır⁴. Bu yıllarda AT içinde de önemli değişiklikler olmuş, AT Maastricht Antlaşması sonrası Avrupa Birliği (AB)'ne dönüşmüştür. Sovyetler'in dağılması tüm uluslararası sistemi olduğu kadar AB'yi de etkilemiştir. Bu beklenmedik gelişme sonrasında AB'nin doğu sınırları belirsiz bir hal almış, AB içindeki dengeler de değişmiştir. Bu durum AB'yi eski Doğu Bloku ülkeleriyle ilişkilerini gözden geçirmeye zorlamıştır. 1991 yılında da AB, 1989 yılında Sovyetler Birliği ile yapmış olduğu anlaşmayı yeniden düzenlemesi gerektiğini anlamış ve bu konuda yeni bir yaklaşım benimseyerek eski Sovyet alanında yeni ortaya çıkan Cumhuriyetler'le AB'nin üçüncü ülkelerle yapmış olduğu ticaret ve birlik anlaşmaları arasında bulunan ortaklık ve işbirliği anlaşmaları imzalamaya karar vermiştir⁵.

Ancak tam da bu yıllarda AB gerek ekonomik (ortak paraya geçiş), gerekse askeri (ortak dış ve güvenlik politikası), sorunları ve siyasi entegrasyona geçiş çabaları nedeniyle Rusya Federasyonu ile olan ilişkilerine yeterince önem verememiştir. Nitekim müzakerelerine 1992 yılında başlanılan AB-Rusya Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması 1994'de imzalanmış ve ancak 1997 yılında

² Esra Hatipoğlu, "Rusya-Avrupa Birliği İlişkileri", *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:9, Sayı:1, 2001, ss.117.

³ A.g.m. ,s.120

⁴ Neziha Musaoğlu, "AB-Rusya İlişkilerinde Tartışmalı Stratejik Ortaklık", *AB Üzerine Notlar*, Nobel Yayınları, İstanbul, 2005, ss.156

⁵ H. Timmermann, "The European Community and the Countries of CIS: Political and Economic Relations" *The Journal Of Communist Studies*, Cilt:9, Sayı:3,1993, ss.159

yürürlüğe girebilmiştir. Bu antlaşmanın amacı Rusya ve AB arasında siyasi, ticari, ekonomik ve kültürel işbirliğini teşvik etmektir. Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması Rusya-AB arasında ticaretten ekonomik ilişkilere kadar hemen hemen tüm alanları kapsayan, her iki taraf arasında üst düzey siyasi iletişimi kurumsallaştıran ve insan hakları ve demokratikleşme sürecini de ilişkinin tam merkezine oturtan bir antlaşmaydı⁶.

Antlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından Aralık 1998 yılından başlamak üzere yılda iki kez düzenli olarak AB-Rusya Zirvesi yapılmıştır. Bu zirvelerde iki taraf arasındaki sorunlar ve genel olarak da küresel problemler tartışılmış ve yeni işbirliği alanları için görüşmeler yapılmıştır. Bu zirvelerde dikkati çeken bir nokta, zirvelerin çoğunluk AB'nin Devlet ve Hükümet Başkanları'nın toplandığı yılda iki kez yapılan zirvelerden hemen önceki ay yapılmış olmalarıdır. Zira bu durum AB'nin Rusya Federasyonu'na verdiği önemi anlamak bakımından dikkate değerdir.

Haziran 1999'da yapılan Köln Zirvesi'nde AB'nin Rusya Hakkındaki Ortak Stratejisi açıklanmıştır. Bu belgede Rusya'nın küresel güvenlik açısından önemine uygun olarak işbirliği yapılacak alanlar genişletilmiştir. Ayrıca Rusya ile AB arasındaki stratejik ortaklığı güçlendirmek, ülkede demokrasinin sağlamlaştırılması ve Rusya'nın ortak Avrupa ekonomik ve kültür alanına daha çabuk entegre edilmesinin sağlanması amaçlanmıştır⁷ (Common Strategy of the European Union....., 1999).

AB-Rusya ilişkilerinin bu hukuki boyutunun yanı sıra bir de ticari boyutu bulunmaktadır. AB, Rusya'nın global ekonomide daha fazla rol almasını talep etmekte, bu doğrultuda da DTÖ'ye üye olması için çaba sarfetmektedir. DTÖ üyeliğinin Rus ekonomisini hareketlendireceğine inanmakta ve bu durumun da uluslararası ticaretin gelişmesi açısından önemli olduğunu vurgulamaktaydı.

3.1. Yeltsin Dönemi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte kurulan Rusya Federasyonu'nun ilk lideri olan Boris Yeltsin'in iktidar dönemi başında Rusya'nın dış politikasını Batı yönüne doğru çevireceği beklentilerine karşın, Yeltsin hükümeti, Batı ile işbirliğini mali desteği kolaylaştırıcı ve Batı'nın uluslararası kurumlarına üyeliği kolaylaştırıcı bir faktör olarak görmekteydi. Bununla birlikte bu dönemde Batı da askeri konular dışında Rusya ile çok boyutlu bir işbirliği düşünmemekteydi.

Bu dönem Rusya Federasyonu'nun dış politikasında Batı ile ilişkilerin düzenlenmesinde ABD'nin gücünün sınırlandırılması önemli bir amaçtı. Yeltsin

⁶ S.Pers, "From Cold War to Lukewarm Embrace: The European Union's Agreement with CIS States", **International and Comparative Law Quarterly**, Cilt: 44, Sayı:4, Ekim,2001 pp. 832

⁷ Common Strategy of The European Union of 4 June 1999 on Russia, 1999/414/CFSP, Official Journal of the European Communities, 24.06.1999, L 1572)

dönemi dış politikasında Avrasyacıların demokratik kanadının büyük etkisi olmuştur. Özellikle dış politika önceliklerinin Bağımsız Devletler Topluluğu'na verilmesinde, ayrıca Asya-Pasifik Bölgesi'nin gelişmiş ülkeleri Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerle işbirliğine girişmede bu etkiler görülebilir. Çin ve Hindistan ile askeri alanda işbirliği ve Şangay Güvenlik Örgütü kurulması da bu anlayışın gereğidir⁸.

Yeltsin dönemi Rus dış politikası pek çok bakımdan savunmacı ve pasif bir dış politikadır. Bu dönemde AB daha çok bir ekonomik partner olarak görülmüştür. Ta ki Yeltsin iktidarının son yılında Kosova'da meydana gelen olaylara kadar. Bu olaylar sırasında NATO'nun hava operasyonları Rusya'nın ABD ve NATO'ya karşı duyduğu güveni altüst etmiştir. Bu hayal kırıklığının sonucu olarak da Rusya, güvenlik konusunda da AB'ye daha fazla yakınlaşmıştır. Bu yakınlaşma bir sonraki lider Vladimir Putin döneminde özellikle güvenlik konusunda artarak devam etmiştir.

3.2. Putin Dönemi

Yeni bir yüzyıla yeni bir liderle giren Rusya Federasyonu'nda Putin iktidara geldiğinde yukarıda da belirtildiği üzere Rusya daha çok pasif ve idealist bir politika izlemekteydi. Putin aktif, pragmatik ve realist bir dış politika izleyerek ve dış politika önceliklerini yeniden belirleyerek bu durumdan kurtulabileceğine inanmaktaydı. Putin, selefi Yeltsin'in tersine dış politikada başarılı olmak için ülkenin içeride de güçlendirilmesi gerektiğinin farkındaydı ve politikalarını bu düzlemde belirledi. Ülkesinin zayıflığının farkındaydı ve bu durumu düzeltmek için çok taraflı politikalar izlenmesi gerektiğine inanmaktaydı. Bu doğrultuda AB'nin genişleme politikasının Rusya için bir fırsat olarak değerlendirilebileceği üzerinde duruyordu. Putin'in liderliğindeki Rusya, AB'yi yeni, güçlü bir siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel güç olarak değerlendirmekteydi.

Gerçekleştireceği reformlarla içsel tehditleri ortadan kaldırarak siyasi ve ekonomik açıdan güçlü bir küresel aktör olabileceğinin farkına varan Rusya'nın savunma ve güvenlik alanında AB ile işbirliği alanlarını arttırması ilgi çekicidir. Tabi bu durumu etkileyen en önemli faktör 11 Eylül 2001'de meydana gelen tüm dünyayı sarsan terör olayıdır. Bu tarihe kadar daha çok ekonomik alanda işbirliği yapan AB ve Rusya bu tarihten sonra uluslararası terörizme karşı birlikte hareket etmelerinin farkına vararak askeri ve güvenlik alanında da işbirliğini arttırmışlardır.

Rusya'nın esas amacı "ABD'nin üstünlüğünü sürdürdüğü tek kutuplu uluslararası sistemi ulusal güvenliği açısından birinci derecede meydan okuma

---

⁸ A. Sergunin, "Discussioans of International Relations In Post-Communist Russia", **Communist and Post-Communist Studies**, Volume, 37, Issue. 1, March 2004.

olarak algılaması bağlamında büyük güç olarak statüsünü restore etmektir”⁹ ve AB’de bu amacı gerçekleştirmek için amaca giden yolda bir araçtır.

Mayıs 2003’te gerçekleştirilen St. Petersburg Zirvesi’nde AB ve Rusya, ilişkilerini dört ortak alan oluşturarak geliştirmeye karar vermişlerdir. Bu alanlar;¹⁰

- Ortak ekonomi alanı
- Ortak özgürlük ve adalet alanı
- Dış güvenlik konusunda işbirliği alanı
- Araştırma ve eğitim alanı

10 Mayıs 2005 tarihinde yapılan AB-Rusya Zirvesi’nde de bu ortak alanlara ilişkin “yol haritaları” belirlenmiştir. Zirve sonucunda imzalanan anlaşmada güvenlik, ekonomi, insani konular, enerji, ulaşım, bilimsel araştırmalar, bölgesel sorunların çözümü ve yasal mevzuatın uyumlaştırılması gibi alanlarda taraflar arasında işbirliği öngörülmüştür. Bu çerçevede ticaret ve yatırımların karşılıklı teşvik edilmesi planlanmıştır¹¹.

Bir sonraki bölümde bu işbirliği alanları detaylı olarak incelenecektir.

4. AB ve Rusya arasındaki ortak işbirliği alanları

Avrupa Birliği ve Rusya, her ne kadar tarihten gelen ilişkilere sahip olsalar da, 1995 yılında Finlandiya’nın Birliğe üye olması ile ilk kez sınırdaş olmuş, Mayıs 2004’te AB’nin yaşadığı genişleme sonrasında da Rusya, beş AB üyesi ile yaklaşık 2200 kilometrelik bir sınırı paylaşır hale gelmiştir.¹²

Rusya ile AB arasındaki ilişkilerde ekonomi kadar politik ve coğrafi konuma ilişkin gelişmeler de önemlidir. Savunma sanayine diğer gelişim faktörlerinden çok daha fazla pay ayıran SSCB’nin varisi olan Rusya Federasyonu’nun askeri gücünün çok farkında olan AB açıklıkla bu olası askeri tehdidin uzlaşmalarla çözümlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. AB’nin bu anlamda ilk hedefi istikrarlı, açık ve çoğulcu demokrasiye sahip Rusya’yı yaratmak ve yaşatabilmektir.

İki taraf arasındaki ilişkilerin bir boyutunu da uluslararası terörizmle mücadele oluşturmaktadır. Özellikle 11 Eylül sonrası Rusya, ABD’nin Afganistan müdahalesine destek vererek bu mücadelede Batı’nın yanında olduğunu göstermiştir. Ancak hemen ardından ABD’nin Irak’a karşı düzenlemiş olduğu operasyona Rusya da diğer pek çok devlet gibi karşı çıkmış ve bu olayda

⁹ Musoğlu, a.g.e.,s.163

¹⁰ Hatipoğlu, a.g.e., s.100.

¹¹ “AB-Rusya İşbirliği Anlaşması”, <http://www.bbc.co.uk/turkish>, 11.05.2005.

¹² Hatipoğlu, a.g.m, s..99.

ABD'ye karşı Almanya ve Fransa'nın yanında yer almıştır. Bu durum güvenlik politikaları bakımından ortaklıklar doğurmuştur.

Rusya-AB arasındaki ilişkilerin önemli bir boyutunu da ticari ilişkiler oluşturmaktadır. Taraflar, Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü'ne giriş müzakereleri dahil, yatırım ve ticaret alanlarında sorunların çözümüne ilişkin çalışmalarını sürdürmektedir. Öte yandan, AB, Rusya'nın temel ticaret ortağıdır. Zira, her yıl Rusya'nın ticaretinin %50'si AB ülkelerine yapılmaktadır. Buna karşılık Rusya da AB'nin beşinci büyük ticaret ortağıdır ve Rusya'nın AB'nin toplam ticaretindeki payı %5'tir. Rusya, AB'nin petrol ihtiyacının yaklaşık %20'sini karşılarken, AB de Rusya için önemli bir teknoloji ve yatırım kaynağıdır¹³

Enerji stratejilerinde diyalogun artırılması, uzun vadeli antlaşmaların imzalanması ve enerji alanında gerekli altyapıların geliştirilmesi gibi konuları içeren AB-Rusya Enerji Diyalogu da AB'nin öncelik verdiği hususlar arasındadır. Taraflar arasında özellikle enerji alanındaki işbirliğinden her iki taraf da memnundur. Çünkü Rusya şu anda AB ülkelerinin doğalgaz ihtiyacının %41'ini karşılamaktadır. Enerji konusunda iki taraf arasında "çıkar çatışması" değil, "ortak çıkarlar" üzerine işbirliği mevcuttur.

5. Diğer İşbirliği Alanları

5.1. Yeni Komşuluk Politikası

Mayıs 2004'te on yeni ülkenin katılımı ile nihayetlenen doğuya doğru genişleme süreci, AB'yi üye ülkelere sınırdaş olup, yakın gelecekte farklı nedenlerden dolayı Birliğe üye olması mümkün olmayan yakın komşu ülkelere yönelik tutarlı ve kapsamlı politikalar üretme zorunluluğu ile karşı karşıya getirmişti. Bu tür politikalarındaki amacı öncelikle AB'nin çevre ülkelerden kendi içine sızabileceğini düşündüğü sorunları azaltmak ve de daha geniş anlamda küresel bir aktör olarak kendini kanıtlamaktı.

AB'nin Daha Geniş Avrupa Komşuluk Politikası oluşturma fikri 2002 yılından itibaren hız kazanmıştır. Bu anlamda atılan ilk adım Kasım 2002'deki "Yeni Komşu Ülkeler Girişimi'dir (www.europa.eu.int [1]). Bu girişimde AB'nin komşuları olarak, Barselona Süreci (Avrupa-Akdeniz Ortaklığı), içindeki Akdeniz ülkeleri, İstikrar ve Ortaklık Süreci içinde yer alan Batı Balkanlar ve Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması çerçevesinde ilişkilerin sürdürüldüğü Rusya ile doğuda kalan diğer ülkeler yer almaktaydı. Bu doğrultuda hazırlanan taslakta ayrıca AB'nin bu ülkelerin tamamını bir arada ele alabileceği ortak bir politika ya da yaklaşım benimsemesinin mümkün olamayacağı da belirtilmişti¹⁴.

¹³ A.g.m.,s.102.

¹⁴ William Wallace, "Looking After the Neighbourhood: Responsibilities for the EU-25", **Notre Europe Policy Paper**, Sayı: 4, Temmuz, 2003.

Bu konuda atılan diğer bir adım, 5-6 Aralık 2002’de dönemin Komisyon Başkanı Romano Prodi’nin “Barış Güvenlik ve İstikrar: Uluslararası Diyalog ve AB’nin Rolü” konulu Altıncı-ECSA-Dünya Konferansında yaptığı konuşmasında Prodi, genişlemiş AB’nin dost ülkelerden oluşan bir dış halkaya ihtiyaç duyacağını vurgulamış, Yakınlık Politikası oluşturulması gerektiğini dile getirmiş ve “AB olarak, üyeliği tam olarak dışlamadan, ortaklıktan daha fazla, ancak üyelikten daha az bir şeyler sunmaya ve kurumlar dışında her şeyi paylaşmaya hazırlıklı olmalıyız” fikrini ortaya koymuştur¹⁵. Bir bakıma Prodi bir üçüncü yolu ortaya koymuştur.

Mart 2003’te Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan “Daha Geniş Avrupa ve Komşuluk: Doğu ve Güneydeki Komşularımızla İlişkilerimizin Yeni Çerçevesi” adlı belgede bu politika kapsamında yer alan ülkeler şu şekilde belirtilmiştir: Rusya, Ukrayna, Moldovya, Beyaz Rusya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan-Karadağ, Makedonya, Arnavutluk, Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Libya, Fas, Filistin, Suriye, Tunus.

Komşuluk Politikası’nın genel amacı, resmi söylemde, dış sınırlarında yer alan yeni komşularla ilişkilerin güçlenmesi, genişlemenin avantajlarının komşu ülkelerle de paylaşılması, Avrupa’da yeni sınırların oluşumunun önlenmesi, Birliğe üye olmayan çevre ülkelerin de siyasi, ekonomik ve güvenlik konusunda işbirliğinin geliştirilmesi vasıtasıyla AB’nin aktivitelerine katılmasının sağlanması ve Aralık 2003’te kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisine uygun olarak Avrupa’da güvenliğin tesisi şeklinde belirtilmekteydi¹⁶. Bu politika kapsamına giren ülkeler birbirinden çok farklı özelliklere sahiptiler ancak bunları bir araya getiren bir başka nokta, yakın ve uzun vadede AB’ye üye olma potansiyeli olmayan ülkeler olmalarıdır.

Üçüncü yol AB’nin çevre ülkeleri, üyelik perspektifi vermeden ama kapıyı da tam olarak kapatmadan yanında tutmayı deneme girişimi olacaktır. Bu politikanın başarısı AB’nin ileride nihai sınırlarının da daha rahat çizilmesi açısından önemli olacaktır.

5.2. TACIS (Technical Aid for Common Independent States)-Bağımsız Devletler Topluluğuna Teknik Yardım Programı

Ekonomik ve teknik yardım açısından AB, Rusya’ya en önemli katkıyı yapan uluslararası aktör konumundadır. 1991 yılından itibaren AB ile Yeni Bağımsız Devletler Topluluğu ve Moğolistan arasında, ekonomik ve siyasi bağlantıların sağlam, olumlu ve uyumlu gelişmesi amacıyla uygulamaya koyulan geniş kapsamlı teknik bir program olan TACIS programı, ekonomik

¹⁵ Romano Prodi, “A Wider Europe-A Proximity Policy as The Key to Stability” Speech delivered at “Peace, Security and Stability: International Dialogue and The Role of the EU”, Sixth ECSA-Worlds Conference, Brüksel, 5-6 Aralık 2004.

¹⁶ Hatipoğlu, A.g.m., 97

gelişmişliğin artması ve politik özgürlüklerin genişlemesine bağlı olarak, toplumun gelişmesini hedefleyen ve AB ile ilişkilerini geliştirmek üzere işbirliğine hazır olan ülkelere verilmektedir.¹⁷

1991-2000 yılları arasında TACIS programı kapsamında Rusya 2.281 milyon euro'luk yardım almıştır; bu miktarın 1.391 milyonluk bölümü TACIS-Rusya Federasyonu Eylem Programları çerçevesinde aktarılmıştır ve geri kalan bölümü ise, diğer programlar için sağlanmıştır¹⁸.

TACIS aynı zamanda demokratik yapılanma ve piyasa ekonomisine dönüşüm kolaylığı için onaylanan projelerle beraber üretime yönelik yatırımlarda da destek vererek karşılıksız finans fırsatları yaratmaktadır. Bu doğrultuda 1991 yılından bu yana Rusya'ya piyasa ekonomisine geçiş ve demokrasi ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek için kullanılmak üzere 2.6 milyar Euro kaynak ayrılmıştır¹⁹ (www.europa.eu.int [2]). Bu program AB'nin Rusya'ya verdiği önemi gösteren iyi bir örnektir. Desteklediği projeler hem ekonomik, hem de sosyal ve kültürel gelişimi içermektedir. AB'nin bu program doğrultusunda amacı, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından ülkede yaşanan değişimin insanlar üzerinde yaratacağı olumsuz sosyal etkiyi azaltmaktır.

5.3. Kuzey Boyutu

Rusya ile AB arasındaki ilişki de belirtilmesi gereken diğer bir önemli konu da ilk olarak 1997 yılında Finlandiya'nın öncülüğünde ortaya atılan Kuzey Boyutu'dur. Bu kavram, Kuzey ülkeleri ve bölgesi ile (Batlık Denizi ve Kuzey Rusya dahil) AB arasında doğal kaynakların etkin kullanımından çevre ile ilgili programlara, uyuşturucu trafiğinden organize suçlarla mücadeleye kadar çok geniş bir yelpazede işbirliği oluşturulmasını ifade etmektedir. Bu doğrultuda AB, Kuzey'ine karşı daha tutarlı ve etkin politikalar oluşturmayı hedeflemektedir²⁰. AB'nin genişlemesi sonrasında Rusya'ya ait olan Kaliningrad bölgesi AB sınırları içinde kalmıştır. Bu noktada Kuzey Boyutu'nun amacı, bu konuyla ilgili olarak ortaya çıkabilecek sorunları (kişilerin transit geçişleri, özel transit geçiş rejimlerinin oluşturulması ve kolaylaştırılmış seyahat dokümanlarının hazırlanması konularında) da çözmektir²¹.

1990'lı yılların sonuna gelindiğinde, NATO'nun Orta Avrupa ülkelerine genişlemesi, Kosova krizi ve İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla kendisini

¹⁷ Elif Hatun Kılıçbeyli, "Rusya-AB Diyalogunda Yeni Açılımlar", www.stradigma.com

¹⁸ Erhan Büyükkakıncı, "Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunsalı", **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Beril Dedeoğlu (der.), Boyut Yayınları, İstanbul, 2003, s.343-344.

¹⁹ www.europa.eu.int [2].

²⁰ H. Ojanen, "The EU and its Northern Dimension: An Actor of a Policy in Search of an Actor?", **European Affairs Review**, Cilt:5, Sayı:3, Sonbahar 2000, pp.360.

²¹ S. Kortunov, "Kaliningrad and Russia-Europe Partnership", **International Affairs**, Moscow, April 2003, Vol.49, Issue:2, pp.112.

uluslararası arenada kendini yalnız hisseden Rusya'nın Kuzey Boyutu ile ilgili beklentileri Batı'yla olan ilişkilerini geliştirmek bağlamında özellikle ticari konularda Batı devletleriyle işbirliği yapmak noktasındaydı. Ayrıca, Clinton yönetiminin bu bölgeye yönelik bakış açısında bölgesel entegrasyonun teşvik edilmesi girişimleri de yer almaktaydı. Böyle bir entegrasyon ya da bölgesel örgütler kurulması sürecinde etkin bir rol üstlenilmesi, zaten Batı'yla ilişkilerini çok boyutlu bir düzleme taşımak isteyen Rusya için kaçırılmaz bir fırsat haline geldi. Bu bağlamda AB-ABD dengesinin de sağlanması Moskova'nın çıkarları bakımından önemliydi²².

Bütün bu işbirliği alanlarına rağmen bu iki büyük aktör arasında gerek bölgesel gerekse küresel sebeplerden dolayı pek çok sorun bulunmaktadır.

6. AB ve Rusya Arasında Çözümlemeyen Sorunlar

Tüm bu ortak işbirliği alanlarının varlığına rağmen, AB'nin Rusya ile ilişkiler konusunda önemli bir ikilem içinde bulunduğunu hissetmemek mümkün değildir. Rusya ile ilişkiler, bir taraftan, büyük nüfus ve toprak potansiyeli, enerji kaynakları ve uluslararası alanda sahip olduğu özel statüsü sebebiyle, AB için önem arz etmekte, diğer taraftan da AB'nin herhangi bir diğer komşusundan daha büyük amaçları, emelleri ve farklı tarihi olduğundan, kendine has tavır, muamele ve yaklaşım gerektirmektedir²³. Bu nedenle Rusya ile ilişkiler bu bölgede yer alanlardan oldukça farklıdır.

Rusya ile AB arasında mevcut olan Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması ilişkilerin hukuki boyutunu oluşturduğunu belirtmiştik. Ancak iki tarafın bu anlaşmayı algılama farklılıkları taraflar arasında belirsizliğe ve sorunlara yol açmaktadır. Bu antlaşma her ne kadar iki taraf arasındaki her türlü ilişkiyi düzenlese de, Rusya Antlaşmanın daha çok ekonomik kısmıyla ilgilenmekteydi, AB ise siyasi konulara ağırlık vererek, her iki konunun iç içe olduğunu her fırsatta vurgulamaktaydı. Dolayısıyla bu Antlaşmanın tam olarak uygulandığını söylemek pek mümkün değildir.

İki taraf arasındaki en önemli sorunlardan birinin temelini de AB'nin ve Rusya'nın farklı birer uluslararası aktör türü olması oluşturmaktadır. Rusya'nın bir ulus devlet, AB'nin ise bir ulusüstü örgütlenme olması dış politikalarında farklı amaçlar gütmelerine ve sorunları farklı algılamalarına yol açmaktadır²⁴. Bu da iki taraf arasındaki sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır.

Çeçenistan sorunu da iki taraf arasındaki önemli bir diğer meseledir. AB, pek çok zirvede alınan kararlara karşın Rusya'nın Çeçenistan'a müdahalesini

²²Erhan Büyükakıncı, "Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunsalı", **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Beril Dedeoğlu (der.), Boyut Yayınları, İstanbul, 2003, s. 340.

²³ Hatipoğlu, a.g.m., s.101

²⁴ Musaoğlu, a.g.m., s.167.

engelleyememiştir. Rusya bu sorunu bir iç sorunu olarak görmekte ve AB'nin bu soruna müdahalesini istememektedir.

Mart 2004 tarihinde NATO'nun genişlemesinin şokunu atlatamayan Rusya için 1 Mayıs 2004'te AB'nin genişlemesi gündeme gelmiştir. AB'nin Mayıs 2004 genişlemesi ile, Rusya Federasyonu'nun Kaliningrad bölgesi tamamen AB tarafından çembere alınmıştır.

AB'nin AGSP'yi daha çok dış politikasını gerçekleştirmede bir araç olarak görmesi, Rusya'nın çıkarlarıyla örtüşmemektedir. Bu algılama farklılığı nedeniyle Rusya, AGSP çerçevesinde ortaklığı koşullu olarak kabul etmekte fakat karar mekanizmasında yer almak istemektedir. Oysa, AB üyesi olmayan devletlere uygun buldukları takdirde AGSP operasyonlarına katılma hakkı verilmekle birlikte bu operasyonların karar alma sürecine katılma hakkı verilmemektedir²⁵. Bu durumda AB'nin giderek AGSP operasyonlarını Rusya'nın çıkarlarının bulunduğu Balkanlar ve Kafkasya'ya yöneltmesi Rusya tarafından çıkarlarına aykırı bulunmaktadır. Bu da iki taraf arasında güvenlik alanında sorunlar yaratmaktadır.

Rusya ile AB'nin aktif işbirliği alanlarında, AB yasalarıyla Rus hukuk sisteminin uyumlaştırılması ve yakınlaştırılması sorunu önemlidir. Bu iki farklı idari sistemin birbirine zıt yapıları, ortaklık stratejisinin en zor kısımlarından birini oluşturmakta hatta yakınlaşma sürecini uzatmaktadır²⁶.

7. Diğer sorunlar

7.1 Kaliningrad Sorunu

Kuşkusuz AB ile Rusya Federasyonu arasındaki en önemli sorunlardan biri de Kaliningrad sorunudur. Avrupa'nın kuzeyinde, Polonya ile Baltık Cumhuriyetleri'nden Litvanya ile sınırdış olan ve Baltık Denizi'ne kıyısı bulunan Kaliningrad²⁷, coğrafi açıdan RusRusya'dan ayrı bir kara parçası olmakla beraber, yasal olarak Rusya Federasyonu'na dahildir. AB henüz Rusya ile herhangi bir üyelik görüşmesi olmamasına rağmen, Kaliningrad, AB'nin Genişleme Stratejisine dahil edilmiştir²⁸.

Söz konusu bölge, gereksinimlerinin %80'i Almanya, Polonya ve Litvanya'dan sağlanmaktadır. Rusya ile bağlarını üçüncü taraflar aracılığıyla gerçekleştirmesi, hem Moskova, hem Litvanya ve Polonya açısından kısa vadede, hem de AB çıkarları bakımından uzun vadede sorunlar yaratacak gibi görünmektedir. Bu da dolayısıyla Kaliningrad'da yaşayanların AB'nin

²⁵ A.g.m.,s.

²⁶ Elif Hatun Kılıçbeyli, "Rusya-AB Diyalogunda Yeni Açılımlar", www.stradigma.com

²⁷ Kaliningrad'ın yüzölçümü 15.100 m² ve nüfusunun ise 430.000'lik kısmı Kaliningrad merkezde yerleşik olmak üzere toplamda yaklaşık 1.000.000'dur.

²⁸ Kılıçbeyli, a.g.m., 2002, s.195.

genişlemesi politikalarına karşılık olumsuz algılamalarda bulunmalarına neden olmaktadır²⁹.

2000 Mayıs ayında Danimarka'da düzenlenen hükümetler arası bir konferansta Kaliningrad bölgesinin kalkınması ve bölgesel istikrara katkısı konularında Rusya'nın AB'ne bir çok konuda önerileri olmuş, bu öneriler AB'nin Haziran 2000'de gerçekleşen Feira Zirvesi sırasında ele alınmış ve pek çoğu benimsenmiştir. Benimsenen öneriler arasında, taşımacılık koridorunun modernizasyonu, enerji nakil ve doğal gaz boru hatlarının yenilenmesi, çevrenin korunması, Kaliningrad bölgesinin Avrupa eğitim kuşağına dahil edilmesi, sosyal güvenlik şartlarının geliştirilmesi, sınır güvenliğinin ve kontrol tekniklerinin iyileştirilmesi ve sınır aşan konularda karşılıklı işbirliğine gidilmesi gibi başlıklar yer almaktadır³⁰.

7.2. AB'nin Baltık Bölgesine Genişlemesi

AB'nin Polonya ve Baltık ülkelerini kapsayacak biçimde doğuya doğru genişlemesi, Rusya açısından belli sıkıntılar doğurmaktadır. Rusya'nın sıkı ticari ilişkilerinin bulunduğu bu bölgedeki devletlerin Avrupa Birliği'nin standartlarını ve gümrük birliği kurallarını uygulamaları, Rus iç pazarlarına ve sınır ticareti potansiyeline darbe vuracaktır. Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in AB'ye katılımlarının ardından Rus ticareti az da olsa etkilenmiştir, ancak Baltık ülkelerinin eski SSCB içindeki ticaret ağına yer almış olmaları ve bu bağlamda da Rusya ile aralarında bir çok sektörde belirli bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde bulunmaları, AB'nin genişlemesi sonrasında bir çok yapısal sorunun oluşmasına yol açacaktır.

Ayrıca 1994 yılında AB ve Rusya Federasyonu ile imzalanan ticari antlaşmanın, artık AB'nin yeni üyelerini de kapsıyor olması Moskova'yı ekonomik zarara uğratacaktır. Çünkü Rusya Federasyonu, eski Varşova Paketi üyeleri olan yeni AB üyeleri için ayrı bir ekonomik düzen uyguluyordu. Bundan dolayı Moskova, AB'nin genişlemesinden kaynaklanan ekonomik zararını en aza indirmek için çok çaba sarfetmiştir.³¹

Rusya ile AB'ye yeni üye olan Baltık ülkeleri arasında farklı dış politika ve güvenlik çıkarları bulunmaktadır. Bunların uzun vadede siyasal bir kısır döngüye dönüşmemesi gerekmektedir; dolayısıyla hem AB'nin içinde bulunduğu bir platformda, hem de bölge ülkeleri arasında ikili ilişkiler bağlamında olası sorunların, AB'nin genişlemesi söz konusu bölgelere istikrar ve düzen getirmesi gerekirken, tam tersine Rusya-AB ilişkilerini olumsuz etkileyebilir³².

²⁹ Büyükakıncı, a.g.m.,s.350.

³⁰ Büyükakıncı, a.g.m.,s.351.

³¹ İlyas Kamalov ve Hasan Kanbolat, "NATO ve AB'nin Genişlemesi Çemberinde Rusya Federasyonu: Soğuk Savaş Devam mı Ediyor?", **Stratejik Analiz**, Cilt:5, Sayı:51, Temmuz 2004, s.54.

³² Büyükakıncı, a.g.m.,s.353

8. İlişkilerin Geleceği

Rusya, AB ile ilişkisi konusunda işbirliğinin eşit taraflar arasında geliştirildiği hususuna büyük önem vermekte ve bunu her fırsatta dile getirmektedir. AB ile ilişkiler Rusya için bir dış politika konusu olarak değerlendirilmekteydi. Bu arada Rusya, AB ile ilişkilerini de NATO ile geliştirdiği kurumsallaşma benzeri bir çerçeveye oturtmak istemekte, ancak AB bu konuya sıcak bakmamaktaydı³³.

Rusya'nın bu isteği göz önüne alınarak AB ile Rusya arasındaki 13. Zirve olan St. Petersburg Zirvesi'nde, daha önce Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması ile oluşturulan İşbirliği Konseyi'nin, Daimi Ortaklık Konseyi olarak yeniden yapılandırılmasına ve güçlendirilmesine karar verilmiş ancak bu konuda yeterli adımlar atılamamıştır³⁴.

Rusya, AB'nin özellikle Çeçenistan sorunu başta olmak üzere bazı diğer konularda da iç işlerine müdahalesinden rahatsızlık duymaktadır. AB ile ilişkilerini derinleştirmede vereceği kararlarda daha bağımsız olmak istemektedir. Bu da tarafların daha pek çok konuda karşı karşıya geleceklerini göstermektedir³⁵.

Rusya-AB ilişkileri karmaşık bir yapı içermektedir. Jeopolitik konumlar ve ekonomik işbirlikleri her ne kadar yakınlaştırıcı rol oynasa da iki tarafın tarihten getirdiği farklılıkları ortadan kaldırmaya yetmemektedir. Bu nedenle iki taraf arasındaki ilişkiler daha çok pragmatik ve realist temellere oturtulabilir.

Daha önce de belirtildiği gibi iki tarafın farklı birer uluslararası aktör olmaları ve farklı geçmişlere ve yapılanmalara sahip olmaları, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi kavramlara bakışları, algılamaları ve yaklaşımları farklıdır. Bu bağlamda AB'nin Rusya'daki anti-demokratik gelişmeler ve uygulamalar hakkındaki eleştirilerine devam edeceği söylenebilir.

Öte yandan, AB'nin genişlemesiyle beraber iki tarafın ortak yakın çevrelere sahip olması Sovyet alanında yeni bir jeopolitik rekabete sebep olabilecek potansiyel de içermektedir.

Tüm bunların yanında ortak işbirliği alanında sayılan pek çok konu (TACIS Programı, Kuzey Boyutu..) iki taraf için yakınlaşmak adına bir fırsattır. Burada asıl belirleyici olan faktör tarafların böyle bir işbirliği için siyasi iradeye sahip olup olmadıklarıdır.

İlişkileri geliştirmek için iki tarafın da üzerine düşen roller bulunmaktadır. Bu noktada Rusya için serbest pazar gerekliliklerini yerine getirmek için gerekli kanunlar yapma, devlet otoritesini sistemleştirme, ulusal çıkarlarını Avrupa entegrasyonu çerçevesinde belirleme ve Avrupa ile ilişkileri geliştirecek ve

³³Michael Emerson, "The EU-Russia-US Triangle", **CEPS Policy Brief**, Sayı: 54, Haziran 2004.

³⁴Hatipoğlu, a.g.m., s.102

³⁵Dov Lynch, "Russia's Strategic Partnership with Europe", **The Washington Quarterly**, Cilt: 27, sayı: 2, Bahar 2004, pp.103-104.

koordinasyonu sağlamak üzere yeni kurumlar ve bu kurumlarda istihdam edilecek nitelikli personel yetiştirme şeklinde sayılabilir. Aynı şekilde AB için de kurumlarını reforme etme, genişlemeyle birlikte oluşabilecek bölünmeleri ve farklılıkları ortadan kaldırma, dış ve güvenlik politikası için etkin bir sistem oluşturma, euro'yu güçlendirme ve genişlemeyle ilgili sorunları demokratik yollardan çözme şeklinde deđerlendirilebilir³⁶

9. Sonuç ve Değerlendirme

Sovyetler Birliği'nin dağılması, Rusya ve AB için asimetrik denilebilecek bir gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. 1990'lı yıllar AB için ilerlemenin ve zenginliğin arttığı yıllar olurken Rusya için dağılmanın gerçekleştiği, ekonomik olarak bir çöküşün yaşandığı zor yıllar olmuştur.

Dolayısıyla ekonomik olarak zayıf ve istikrarsız bir ülke olan Sovyet sonrası Rusya, AB tarafından pek kayda değer bir ortak olarak algılanmıştır. Ancak AB ile Rusya arasında yakın işbirliğini gerektiren önemli unsurlar da bulunmaktaydı. Daha çok dışa kapalı ve yalnızcı bir dış politika izlemeyi tercih eden Yeltsin döneminde ilişkiler ekonomik ilişkilerin pek ötesine gidememiştir. Ancak 2000 yılında iktidara Rusya'nın şimdiki Devlet Başkanı Vladimir Putin , Rusya'yı dışa açma politikası dahilinde AB ile ilişkileri güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda da somut adımlar atmaktadır.

İki taraf arasındaki ilişkilerin gelişmesinde dünya konjonktüründe yaşanan gelişmelerin de etkisi olmuştur. Özellikle 11 Eylül sonrası değerşen güvenlik algılamaları ve uluslararası terörizmle ortak mücadele Rusya'yı Batı'ya ve dolayısıyla AB'ye yakınlaştırmıştır. Bununla birlikte 1 Mayıs 2004'te gerçekleşen AB'nin son büyük genişlemesi ilişkileri hem pozitif hem de negatif olarak etkilemiştir. Zira birbirine daha da yakınlaşan iki taraf işbirliğini geliştirme konusuna daha fazla ağırlık vermek zorunda kalmakla beraber, bu yakınlaşma iki taraf arasındaki sorunları ve çatışan çıkar alanlarını da arttırmaktadır.

İki taraf arasındaki ilişkilerin çok hızlı gelişmemesi de normal karşılanmalıdır. Zira iki taraf yaklaşık kırk beş yıllık bir zaman diliminde birbirlerine karşıt bloklar olarak politika üretmişler ve birbirlerini düşman olarak görmüşlerdir. Bu nedenle yeni dünya düzeninde oluşan bu uluslararası ortamda iki tarafın da birbirini benimseyip işbirliğini geliştirmeleri için zamana ihtiyaçları vardır.

Tüm olumsuzluklara rağmen birlikte hareket eden Rusya ve AB kendi çıkarlarına uygun olarak sabırla ve dikkatli politikalar uyguladıkları müddetçe orta ve uzun vadeli işbirliklerinde başarı kazanacaklardır. Nitekim bugünkü

³⁶Vassily Likhachev, "Russia and the European Union", **International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy & International Relations**, 2003, Vol. 49, Issue 1, p.61.

dünya konjonktüründe artık iki tarafı tamamen birbirinden bağımsız görmek imkansızdır.

KAYNAKÇA

1. “AB-Rusya İşbirliği Anlaşması”, <http://www.bbc.co.uk/turkish>, 11/05/2005
2. “EU-Russia Relations: Heading for Crisis?”, <http://www.viewswire.com/index.asp?..>
3. “News From the General Affairs and External Relations Council”, http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/see/gac.htm. [1]
4. “The EU’s Relations With Russia”, http://europa.eu.int/comm/external_relations/russia/intro/index.htm [2].
5. Armaoğlu, Fahir , **20.yy Siyasi Tarihi**, Cilt I- 1914-1980, İş Bankası Yayınları, Ankara,1994
6. Büyükkakıncı, Erhan, “Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunsalı”, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Beril Dedeoğlu (der.), Boyut Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 329-363.
7. Common Strategy of The European Union of 4 June 1999 on Russia, 1999/414/CFSP, Official Journal of the European Communities, 24.06.1999, L 1572)
8. Emerson,Michael, “The EU-Russia-US Triangle”, **CEPS Policy Brief**, Sayı: 54, Haziran 2004
9. Hatipoğlu, Esra, “Rusya-Avrupa Birliği İlişkileri”, **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2001, ss.115-135.
10. Hatipoğlu, Esra, “Yeni Komşuluk Politikasının Avrupa Birliği-Rusya İlişkilerine Etkisi”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 23,2005, ss.95-108
11. Kanbolat, Hasan, İlyas Kamalov, “NATO ve AB’nin Genişlemesi Çemberinde Rusya Federasyonu: Soğuk Savaş Devam mı Ediyor?”, **Stratejik Analiz**, Cilt:5, Sayı:51, Temmuz 2004, 49-59
12. Kılıçbeyli, Elif, Hatun, “Rusya-AB Diyalogunda Yeni Açılımlar”, www.stradigma.com
13. Kılıçbeyli, Elif, Hatun, “Rusya ve Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Dönem”, **KÖK Araştırmalar**, Yıl:4, Sayı: 1, Bahar, 2002, ss. 177-201.
14. Kortunov, S., “Kaliningrad and Russia-Europe Partnership”, **International Affairs**, Moscow, April 2003, Vol.49, Issue:2, pp.111-132
15. Likhachev, Vassily, “Russia and the European Union”, **International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy & International Relations**, 2003, Vol. 49, Issue 1, pp.55-63.
16. Lynch, Dov, “Russia’s Strategic Partnership with Europe”, **The Washington Quarterly**, Cilt: 27, sayı: 2, Bahar 2004, pp.103-104.
17. Musaoğlu, Nezih, “AB-Rusya İlişkilerinde Tartışmalı Stratejik Ortaklık”, **AB Üzerine Notlar**, Nobel Yayınları, İstanbul, 2005, ss.155-175
18. Ojanen, H., “The EU and its Northern Dimension: An Actor of a Policy in Search of an Actor?”, **European Affairs Review**, Cilt:5, Sayı:3, Sonbahar 2000, pp.360-361.
19. Pers, S., “From Cold War to Lukewarm Embrace: The European Union’s Agreement with CIS States”, **International and Comparative Law Quarterly**, Cilt: 44, Sayı:4, Ekim,2001 pp. 830-838.
20. Prodi, Romano, “A Wider Europe-A Proximity Policy as The Key to Stability” Speech delivered at “Peace, Security and Stability: International Dialogue and The Role of the EU”, Sixth ECSA-Worlds Conference, Brüksel, 5-6 Aralık 2004
21. Sergunin, A., “Discussioans of International Relations In Post-Communist Russia”, **Communist and Post-Communist Studies**, Volume, 37, Issue. 1, March 2004.
22. Timmermenn, H., “The European Community and the Countries of CIS: Political and Economic Relations” **The Journal Of Communist Studies**, Cilt:9, Sayı:3,1993, ss.158-162.

23. Wallace, William, "Looking After the Neighbourhood: Responsibilities for the EU-25", **Notre Europe Policy Paper**, Sayı: 4, Temmuz, 2003

Summary

THE EUROPEAN UNION AND RUSSIAN RELATIONS IN PUTIN PERIOD IN THE GROUND OF CONFLICT AND CO-OPERATION

Filiz CİCİOğLU
(*Sakarya University, Turkey*)

The aim of this study is to evaluate the possible consequences of the relations between these two great powers by examining the effects of these relations on their internal and foreign policy, and then to regional and global policies.